

tossággal számol be. Ugyanakkor nagyon érezhető, hogy minden hőse mögött ő maga áll, mindannyian az ő intellektuális nyelvén szólalnak meg. Azt bizonyítja ez, hogy hőseivel leginkább csak lelkileg azonosul, a beszédformákban nemigen tesz köztük különbséget, mégis meg kell állapítani, hogy novellás kötetéhez képest a *Homorítás* az írói ábrázolás technikájában is jelentős előrelépés.

Minek is minősíthetnénk a *Homorítást*? Talán tömör vallomásnak a polgárság középrétege életéről, mely nemcsak a külső körülmények hatására vezet a teljes bezárkózáshoz. Ezt a magányhoz vezető utat Juhász Erzsébet meggyőző írói eszközökkel adta elő, és hiteles emberi dokumentumokkal bizonyította. Kétségtelen, hogy a *Homorítás* írói pályájának fontos állomása.

VARGA István

S Z Í N H Á Z

MINDENT A KERTBE!

Csengetések, hangoskodó hellók, nevetések, egymásba fonódó sztereotip mondatfoslányok előzik meg a belépőket. Vendégek érkeznek a garden partyra. Citromsárga, narancssárga, piros, ezüstszürke női ruhák színskálája bontakozik ki szemünk előtt. Ami azonban a szemnek jóleső látvány — a combtőig fellibbenő kelmék játéka —, az ellen tiltakozik az értelem. Ugyanis Beryl, Louise, Cynthia, Jenny látszatra erkölcsös életet élő tisztességes és családanyak. Azt, hogy heti néhány délután férfiakat kielégítő műintézetben keresik meg az üvegházban a második autóra, a szép ruhákra, az exkluzív nyaralásra valót, igyekeznek eltitkolni nemcsak a világtól, környezetüktől, hanem egymástól is. Az előadásbeli garden partyra mégis köldökig felmetszett ruhákban, mesterségük címerét fitogtatva érkeznek. Csak az nem veszi észre rajtuk, hogy prostik, aki nem akarja.

A társadalom kritikai célzatú leleplezése — a jómód egyetlen lehetősége az erkölcstelen pénzszerzés — csupán a *színházi ügyetlenség* leleplezéséig jut el. *Naiv önleplezés*, amely a *Mindent a kertbe!* újvidéki előadásának jelképeként is felfogható. Az előadás, amelyet Vajda Tibor rendezett, ahelyett, hogy igyekezett volna elrejtetni a színmű közhelyeit — „Éhes jószág a pénz, rosszul bírja egyedül, apját-anyját kívánja... A pénz, az pénz, persze... Ha sok a pénz, akkor megront, ha kevés, akkor is megront. Ha pont elég? Sohase elég...” —, rendezői és színészi kidolgozatlanágaival, *tozódó ötlettelenségével* vagy

a fentihez hasonló szájbarágós tervezői ügyetlenkedéseivel még inkább észrevehetővé teszi őket.

Mindössze *három* kimondott színpadi ötlet fedezhető fel az előadásban:

amikor a kényelmes elnyújtásokat kedvelő Richard meglepődve veszi észre, hogy az apró linkségeket ellenző felesége, megfélemlítve elveiről, váratlanul felteszi a lábát az asztalra, gyorsan és boldogan a női topánkák mellé odabiggyeszti a maga sportcipős tappancsait;

amikor Richard a váratlanul érkezett pénzköteg láttán annyira megzavarodik, hogy egyre csak gyújtogatja feleségének a cigarettákat, holott Jenny már néhány égő cigarettát tart a kezében;

s végül, amikor Richard zavarában elfelejti, hogy teli pohár van a kezében, és tenyerét lefelé fordítva a padlóra önti az italt.

Ez a három *felvillanó* ötlet azonban kevéske egy előadáshoz, kivált, ha olyan műről van szó, amely esetében az alapötlet jobb — bár alig — a kidolgozásnál, s amelynél az író sem tudta eldönteni, vígjátékot vagy társadalmi drámát írna-e az újsághírnyi magból. Mert bár világos vonalvezetésre és logikus tagolásra vall, hogy ha az első részben a házaspár, Richard és Jenny, azon kesereg, hogy nincs pénzüik, nem tudnak barátaikhoz és a városrészben lakókhoz hasonló látványos formában élni és a titokzatos, megnyerő ötvenesforma hölgy — ahogy a garden party hölgyeire, titkos ténykedésüket leplezendő, nem illik a kihívó ruha, úgy a titkos úri kupi direktisze sem öltözhet olyan ordenaré vörösbe, ahogy az előadásban látjuk — csodás kereseti lehetőséget kínál Jennynek, akkor természetesen következik, hogy a hónapokkal később játszódó második részben a férjnek tudomást kell szereznie arról, miféle második műszakot vállalt a felesége, s honnan a temérdek pénz. A műfaj logikája szerint pedig a harmadik részben kell bekövetkeznie annak, hogy a családon belüli erkölcstelenség egy egész társadalom vagy társadalmi réteg erkölcstelenségévé szélesedjen ki, ekkor kell kiderülnie annak, hogy a barátok feleségei férjeik tudtával és beleegyezésével már régóta úzik a kétése, de jövedelmező ipart. Az csak ráadás, a dramaturgiai képlet lekerekítéséhez tartozik, hogy nem azért kell megölni a részeges, bohém, magányos Jacket, nehogy kifecsegye a titkot, hanem mert így a Richardban ágaskodó tiltakozást le lehet fegyverezni, hiszen aki bűnrészes egy gyilkosságban, annak nem juthat eszébe csip-csup férji sérelmeiért botrányt csapni, a történet mégis mintha együgyűbb lenne a megengedettnél.

Arra kell gondolni, hogy Albee nagy horderejű társadalombírálatot próbált művével kifejezni, és szándékát még méltányolni is tudnánk, ha Richard és Jenny történetét kellően fel tudta volna dúsitani. Sajnos, a *Mindent a kertbe!* csak halvány lenyomata a szerző nagy műveinek, a *Nem élünk a farkastól*-nak, *Az amerikai álom*-nak, a *Kényes egyensúly*-nak, ezek belső izzása, párbeszédek perzselő sziporkázása, sajátos

hangulata nélkül. S bár az első rész nem több afféle családi zsörtölődésnél, a második éltlenségi leleplezésnél, ezeknek különösen ötletesek, de mégis élvezhetőbbek a harmadik rész elnagyoltan vázlatos garden partyjánál. Nos, az újvidéki előadás rendezője még zsugorította ezt a különben is sovány írói anyagot. Kiiiktatta a házaspár vakációra érkező kamasz fiát, talán szereposztási nehézségek miatt, talán másért, nem lényeges, de azt mindenképpen elérte, hogy a skicc-szerű jelenet még szegényedett, a három vendég házaspár szinte teljesen szöveg nélkül maradt. Még egy rendezői beavatkozás jogosultságát kell megkérdőjelezni. Vajda ugyanis Jacket nagyobb szerepkörrel bízta meg, mint Albee. Jack nemcsak a felelőtlen bohém ellenpont, hanem a közönséggel társalkodó — ezt Albee-nál is teszi, de sokkal ritkábban — és a szereplőkről véleményt mondó rezonőr (nem konferan-szié!!!), holott erre sem súlya, sem hitele nincs ennek a dramaturgiai-lag kidolgozatlan és különös szereplőnek.

A beavatkozás jogosultságát említettem, elvitatva ezt, de helyesbíteni kell. Minden beavatkozás jogos lehet, ha kiderül, *miért történt*. Ebben az előadásban azonban, amely semmitmondásával, kidolgozatlanságával, ötlettelenségével szinte tüntet, valóban jogtalanak tetszik minden rendezői intervenció. Egyszerűen azért, mert a színpadon mindennek semmilyen rezonanciát kiváltó szerepe sincs, mert hiányzanak a színpadi megoldások, *hiányzik a rendezői jelenlét* — megoldásokban és véleményben —, s ezért bármilyen képzettársítás, reagálás kiváltására képtelen ez az előadás. *Csendes bukás*. Ami Albee-nál naiv, az itt még naivabb. Hangulat, izzás, tartalom nélküli, hiszen az alapfokú társadalomkritikát hordozó történetmag megismétlése mégsem nevezhető színháznak. Színház nélküli színházi előadás a *Mindent a kertbe!* az Újvidéki Színházban.

Vizuális kerete — Annamária Mihajlović szerencsétlen ruhái, a már említetteken kívül ezekhez tartozik Jenny második részbeli sem nőies, sem szép, színészt merevítő overallja, és Hupkó István következetlen meg szegényes díszlete — teljesen alkalmatlan egységes képet, miliőt, hangulatot, életteret sugallni.

A színészek zöme nem azt játssza, amit kellene, vagy nem tudja, mit kell. Jenny: Ábrahám Irén. Nyers, kidolgozatlan, mesterkélt. Láthatóan érzi, hogy időnként váltásokra lenne szükség, de képtelen ezeket megtenni. Vagy zavarta a ruha, vagy a paróka gátolta abban, hogy köznapian természetes legyen, esetleg alkatilag idegen számára Jenny szerepe, de tény, hogy zavaróan *szerepjátszik*, csupán egy-két ironikus pillanatban tud hiteles lenni. Állandóan dühös, ideges, verdesi a hamutálcába a cigarettákat, le-föl siet, anélkül, hogy ezt az állapotát belülről is indokoltta tenné. Egy állapot külsőségeit játssza meg (nem él!) a belső rugók impulzusai nélkül. Ezért az olyan kulcsfontosságú pillanatot sem sikerül hitelessé formálnia, mint például amikor

azért izgul, nehogy férje megsejtse vagy kiderítse, honnan a sok pénz. Mintha kellő színészi tapasztalat híján kapott volna túl jelentős és összetett feladatot.

Jenny mesterkéltége csak kiemelte a Richardot alakító Fischer Károly köznapi gesztusainak hitelességét. Nem színészi remeklés, jóllehet Fischer eddigi legsikeresebb teljesítménye, de előnye az előadás minden szereplőjével szemben, hogy *természetes*, s ezért hiteles. Főleg az első két részben, amikor jópofáskodik és amikor zavarával szánandóan emberivé válik. Az előadás említett színpadi ötletei is hozzá fűződnek, s ez szintén részvételének eleveenségét és hitelességét igazolhatja. A harmadik rész súlyosabb drámai pillanataiban ő is meg-megtorpan, váltásaival van baj, mint például, amikor megtudja, hogy barátainak tudomása van hitveseik üzleti hűtlenkedéseiről. Amikor drámát játszik, már ő is kevésbé hiteles.

Jack: Vencel Valentin. Átlátszó, mint az üveg. *Színtelen*. Megpróbál szépfülszokni, de ez távol van az alkoholban, a semmittevésben, a linkésben élvező Jacktól, éppúgy, mint a játékmesteri szerep. Látjuk, halljuk, de nem tudunk rá figyelni. Némileg figyelmet keltőbb, amikor rájön barátai és feleségeik titkára.

Az epizódszerepekben csak Romhányi Ibi „madame”-ja hitelesen körvonalazott. Fellépése, hangszínei, váltásai határozott — jellemtelen — jellemként mutatják Mrs. Toothet. A garden party vendégkoszorújában csupán Rövid Eleonórárt érdemes megemlíteni, mert a történeten belülről próbál kiteljesíteni egy nyúlfarknyi szerepet. Hasonló igyekezet figyelhető meg Ferenci Jenőnél is. Páthy Mátyás és Bicskei István oktanuln ideológusok szerepüket, Czifra Erika és Ladik Katalin pedig unott jellegtelenséggel kóvályogtak a színen.

GEROLD László